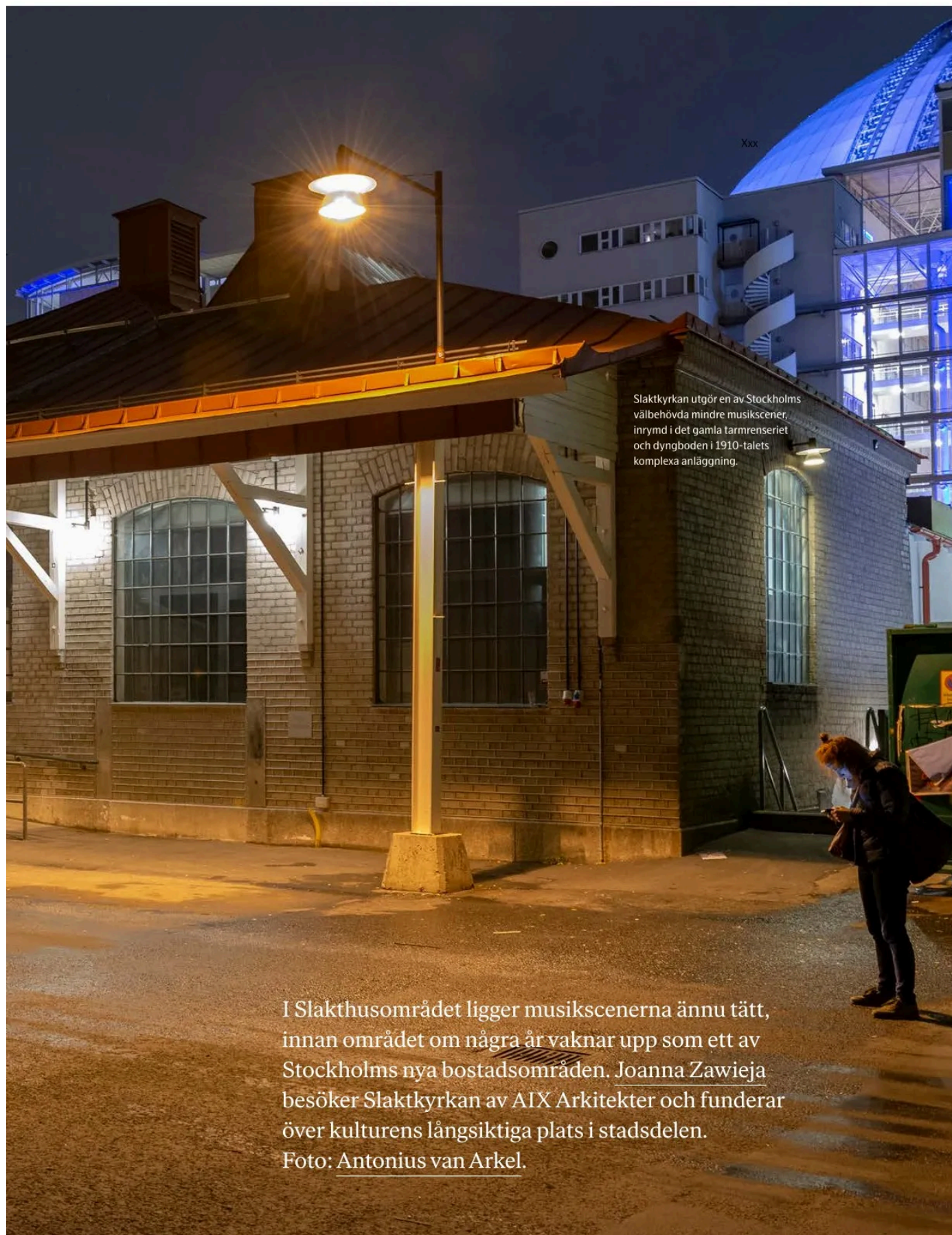

Projekt: Hus 8/Slaktkyrkan, Stockholm
Arkitekt: AIX Arkitekter

Nattdjur i den gryende staden

Slaktkyrkan utgör en av Stockholms välbehövda mindre musikscener, inrymd i det gamla tarmrenseriet och dyngboden i 1910-talets komplexa anläggning.

I Slakthusområdet ligger musikscenerna ännu tätt, innan området om några år vaknar upp som ett av Stockholms nya bostadsområden. Joanna Zawieja besöker Slaktkyrkan av AIX Arkitekter och funderar över kulturens långsiktiga plats i stadsdelen.
Foto: Antonius van Arkel.

Bild från intilliggande byggnad i nordost visar den mäktiga lanterninen och gården med barer och sittläktare inrymd mellan byggnaderna.

NÄR JAG SKRIVER det här är det försommar. Corona-viruset är högst närvarande i samhället och många verksamheter håller stängt. I Slakthusområdet söder om Stockholms tullar pågår likväl en mängd byggen i den stadsomvandling som ska bilda Söderstaden; Stockholms stads vision om en sammanlänkande stadsdel med fokus på upplevelser och evenemang. Området är mitt i transformationen. Enstaka verksamheter från livsmedelsbranschen kan fortfarande vara kvar, på andra platser flyttar nya aktörer in. Sedan några år finns här en allt starkare klubb- och musikscen, både i permanenta lokaler och med tillfälliga rivningskontrakt. Den spelar en central roll i den nya profileringen av området.

Slakthusområdet byggdes i början av 1900-talet som Stockholms första moderna slakthusanläggning, bland annat för att minska smittoriskerna kopplade till slakt. Området var tekniskt innovativt och planlades som ett komplext produktionssystem som utgick från slaktcykeln. Varje byggnad utformades och placerades utifrån ett skede i slaktprocessen.

Jag besöker Slaktkyrkan dagtid. Irrar mig fram bland byggena på cykel. Likt alla musikscener håller Slaktkyrkan stängt i dessa dagar, men i telefonen berättar min nattpigga vän om rymden i taket, det grymma

ljudet och entrérummet med föreningslokalkänsla. Slaktkyrkan smälter in i området. Som del av den gamla anläggningen, ritad av Gustaf Wickman som mycket annat här, är fasaden utförd i den för platsen typiska ljusgrå kalksandstenen. Här har AIX, på beställning av Stockholms Fastighetskontor, gjort en varsam renovering. Fasaden är återställd till sitt ursprungliga utseende. Trasigt tegel har bytts ut, fasaden blåsträts och fogats om.

Byggnaden är tydlig i sin disposition – i centrum står den stora salen, den som med sin höjd, de lägre sidoskeppen och det brutna, uppglasade taket gett upphov till namnet Slaktkyrkan. Initialt byggdes huset som ett renseri och en dyngbod, det sista stoppet i slaktkedjan där tarmarna sköljdes rena och rensades inför korvtillverkning. Mycket av denna historia går att utläsa än i dag, efter AIX:s renovering. De beskriver arbetet med huset som ett rensande. De har rivit, avlägsnat och sökt efter spår. Genom åren, efter att slakten i området avtog, pågick här andra verksamheter knutna till livsmedelsindustrin. Mellanväggar, bjälklag och kylrum byggdes till. På 1960-talet göts ett 60 cm högt betonggolv över hela salen för att komma upp till lastkajsnivån utanför. Allt detta har nu rivits ut. Fram kom granitgolv och socklar från 1912, ett lutande

Bevarade fönster och byggnadsdetaljer i det för området karakteristiska grå kalksandsteglet med ostrukna fogar.

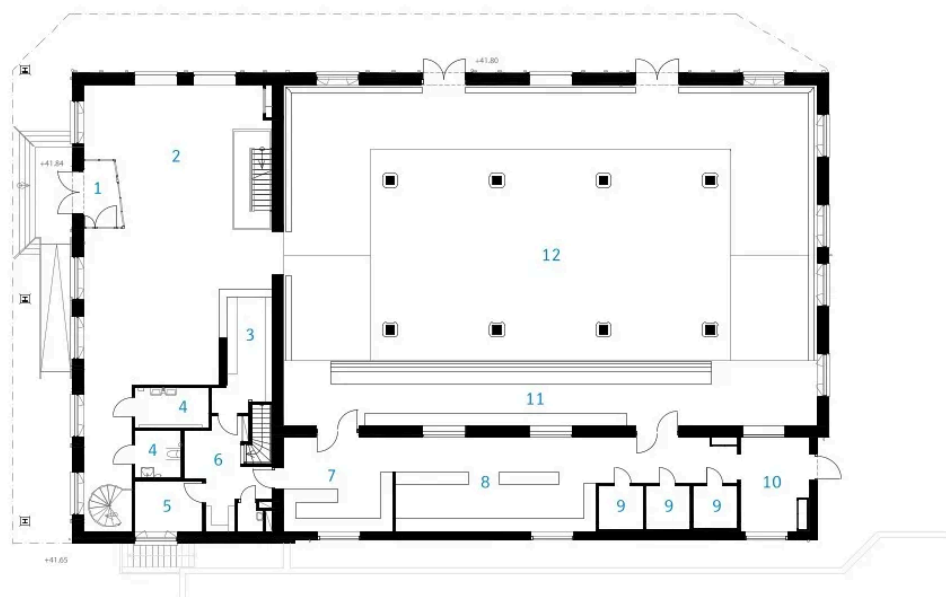
Situationsplan. Skala 1:4 000

Sektion. Skala 1:300

Plan 2. Skala 1:300

1. Vindfång
2. Lobby och garderob
3. Bar
4. WC
5. Kontor
6. Förvaring
7. Diskrum
8. Beredning
9. Kylrum
10. Inlastning
11. Bar
12. Restaurang

klinkergolv som ersatts med ett nytt platt i likartad gul kulör samt rester av kakel på väggarna, vars tidigare närvaro nu markeras med en målad bröstning. Tittar man nära finns vissa detaljer sparade – som diken för slaktavfall eller en bit av det ursprungliga golvet, som lutade för att få blodet att rinna av. Men framför allt rymden, höjden och ljuset. En friställd sal flankerad av stora välvda fönster som tidigare gav ljus till arbetet och som nu skapar ett storslaget rum.

Ett förrum med högt i tak bildar entré till den stora salen. Här finns nya volymer inställda. AIX ritade in toaletter och ett litet kontorsutrymme i två plan, senare hyresgäster har kompletterat och byggt till. Det är tydligt att volymerna är ditsatta för tillfälliga behov i en slitsam verksamhet med hård användning av lokalerna. Rumsligt och materialmässigt är dessa tillägg inte omhändertagna, men utifrån verksamhetens karaktär som nattklubb spelar det mindre roll. Byggnaden är ett tåligt, rumsligt stöd för det som pågår. Industriromantiken här stannar inte vid en bildmässig estetisering.

Ett av renoveringens syften var att energieffektivera huset. Men detta är knappt synligt för besökaren. Överlag har teknik och installationer infogats varsamt. För att slippa undertak har akustiken lösts med akustikputs och ett nytt veckat glastak. AIX uttrycker

hur alla inblandade i renoveringen gick åt samma håll och hur staden som beställare betonade värdet av kulturhistorien. Slaktkyrkan är en byggnad för bruk som initialt byggdes med stor arkitektonisk omsorg. En omsorg som nu är omhändertagen.

När AIX fick uppdraget var stadens plan att utveckla byggnaden till en restaurang. Det största tillägget är därför ett restaurangkök i en ny tillbyggnad som löper längs stora salens ena sida. Mellan salen och köket står de stora välvda fönstren, i det som tidigare var en yttervägg. Nu är fönstren igenbommade och köket står oanvänt, förutom när banden brer sig en smörgås. Två restaurangaktörer har varit inblandade i processen, men båda har dragit sig ur med hänvisning till att området ännu inte har underlag för den sortens verksamhet. I stället har Slaktkyrkan utvecklats till en musikscen. Men den nya hyresgästen ser en långsiktighet i att köket finns: "Den dagen bostäderna är på plats, och vår verksamhet anses för störande, kan vi ändra inriktning."

Slaktkyrkan och stora delar av området ägs numera av Atrium Ljungberg. De jobbar aktivt med att profilera sina områden genom upplevelser och kultur. I Slakthusområdet driver de visionen om "talangstaden": en konkurrenskraftig stadsdel som lockar hit talanger.

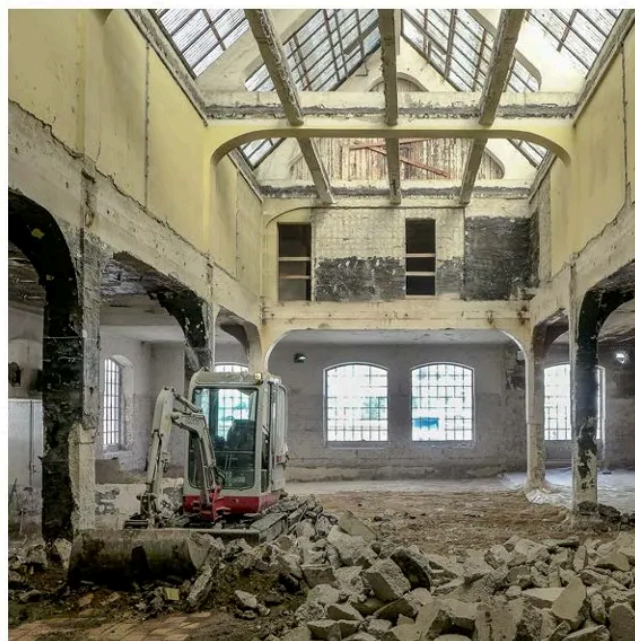

Byggnaderna uppnådde ett sekels bruksskick innan renoveringarna inleddes. Foto: Lina Karlsson

Atrium Ljungbergs uttalade mål är att ge kulturen en långsiktig plats i stadsdelen, med dagens aktörer som bryggor in i framtiden. Med det sagt sker här i Slakthusområdet redan samma utträngning av kommersiellt svagare aktörer som pågår i innerstaden – en del kultur, så som de konstnärsdrivna Slakthusateljéerna, har redan tvingats flytta på grund av ombyggnader och stigande hyror.

Det finns paralleller mellan den centralplanerade slakthusanläggningen och Atrium Ljungbergs optimerade stadsutveckling. En sanering av staden tränger först ut slakten, sedan den störande kulturen. När nu slakten flyttas ytterligare följer Atrium Ljungberg det beprövade gentrifieringsreceptet att låta kulturaktörer agera lockfågel och brygga i ett stadsbyggande som är mest intresserat av kapitalstarka företagare och bostadsrättsköpare. Var detta landar om tio år, när bostäderna står klara, återstår att se. Men oavsett framtida verksamhet och ägande har AIX och Stockholms stad lyckats rensa fram en tålig bruksarkitektur i detta blåklassade hus, med goda förutsättningar att stå sig i decennier framöver.

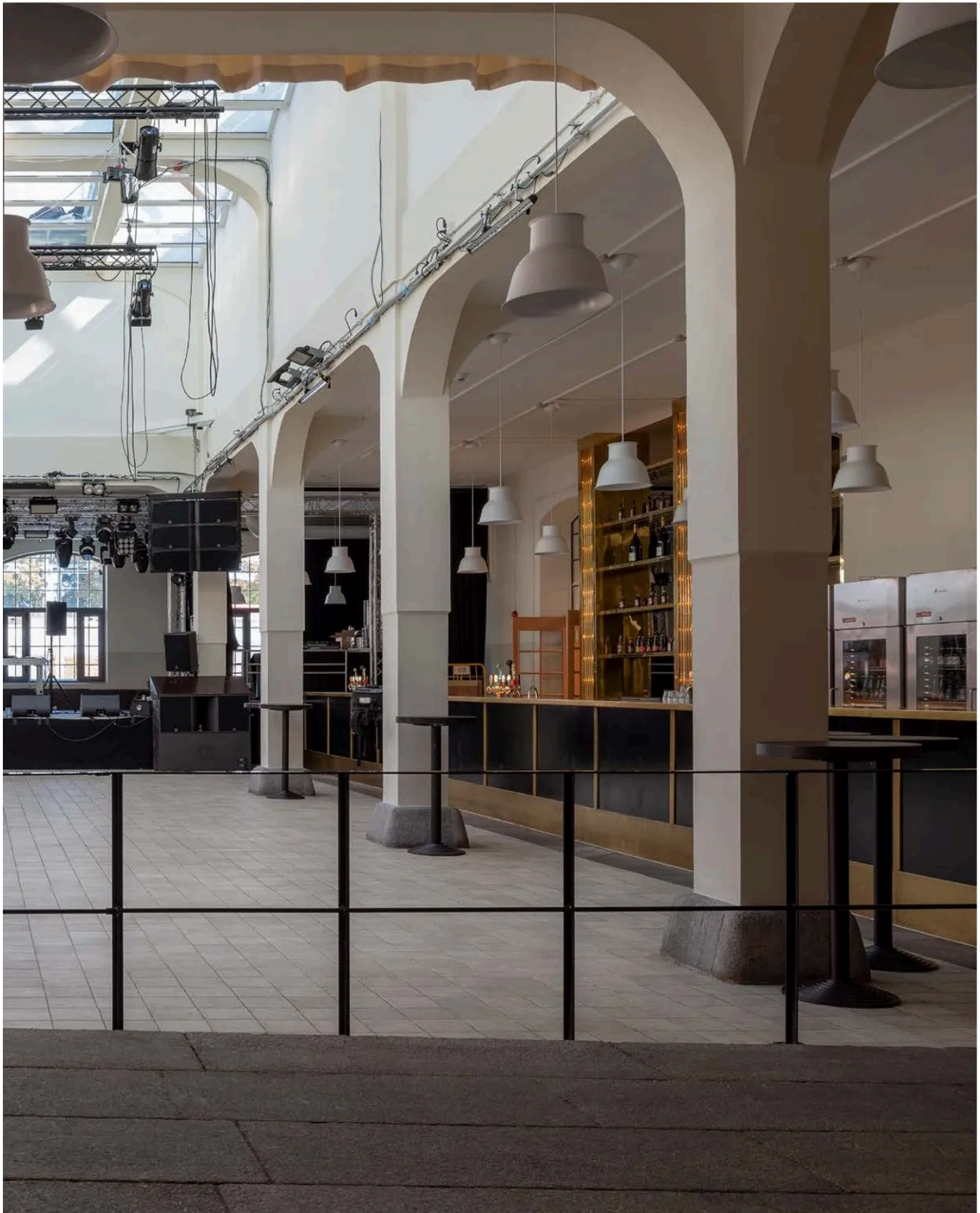
Joanna Zawieja är arkitekt och ansvarar för stadsutveckling på Statens konstråd.

Salen som gett Slaktkyrkan dess namn öppnas upp på höjden. Foto: Lina Karlsson

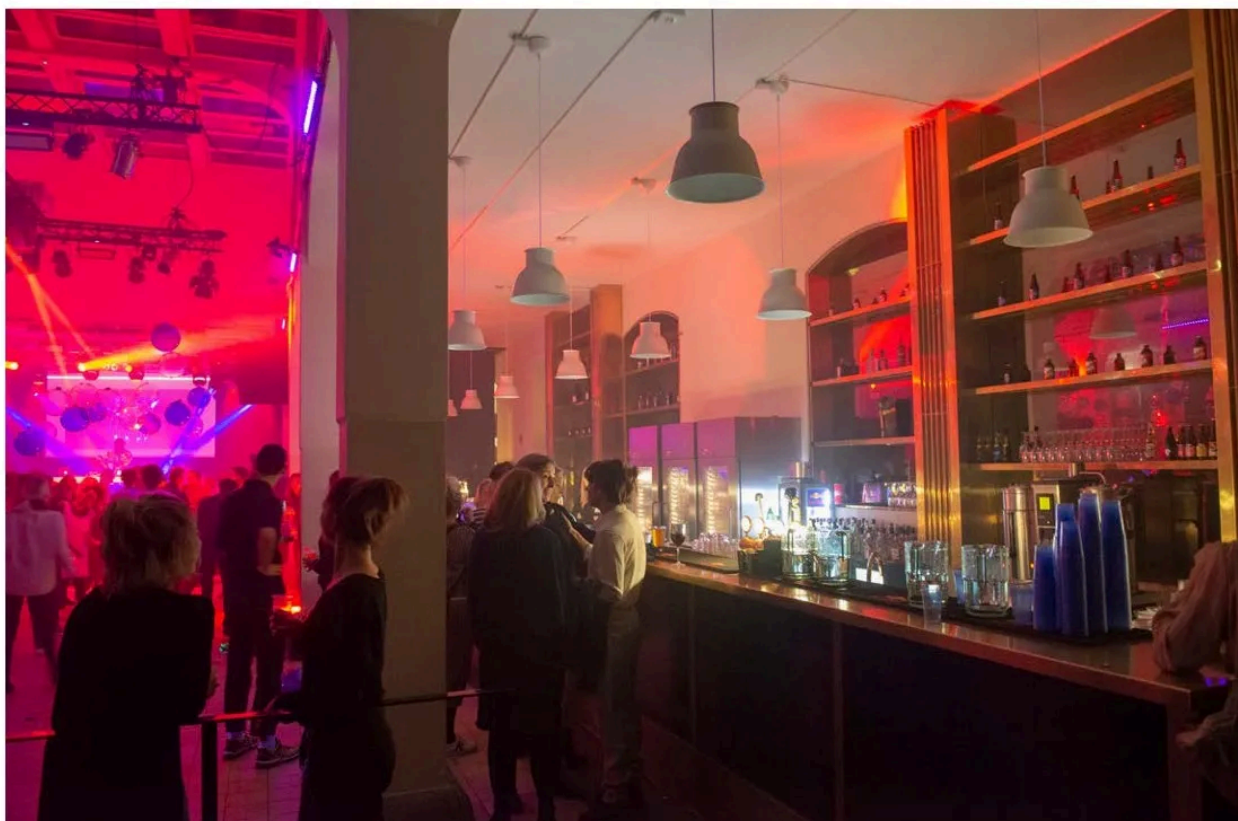

En stor del av ombyggnaden har handlat om att riva tillägg som gjorts sedan uppförandet, som bjälklag och installationer, för att åstadkomma ett ljus öppet rum.

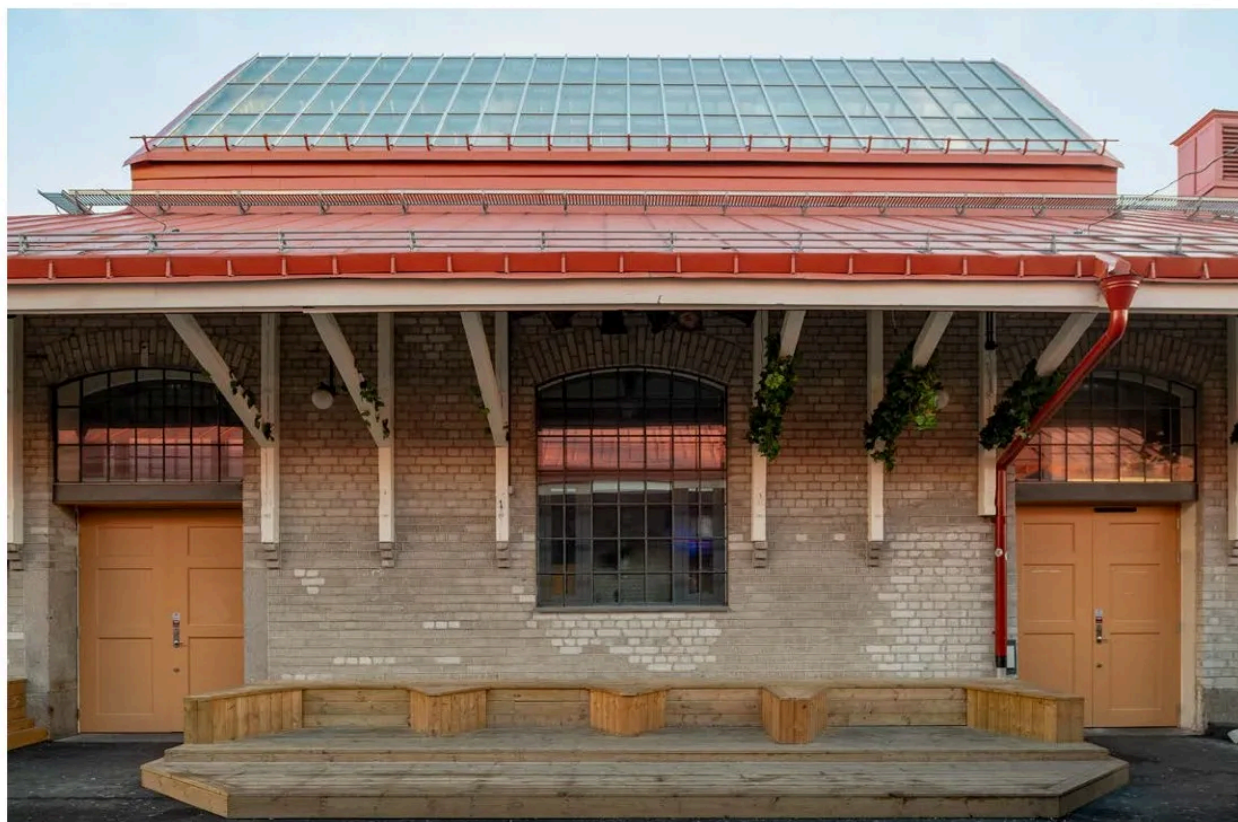

Lokalerna har anpassats för restaurangverksamhet och musikscen, i linje med stadens vision för Slakthusområdet.

Slaktkyrkan/Hus 8 utgör ett välkommet tillägg till stadens musikscener i det mer intima formatet.

Skymningsljuset når in på gården med barer och sittplatser i det nöjeskomplex som kallas Kvarteret; Slaktkyrkan med grannar.

Arkitekten beskriver

Slakthusområdet i Stockholm är ett storskaligt exempel på det tidiga 1900-talets offentliga insatser för ökad hygien inom livsmedelshanteringen och en generell ökad samhällskontroll över gemensamma intressen. Området är teknikhistoriskt intressant genom ett konsekvent bruk av den senaste tekniken i fråga om installationer som värme, ventilation, elektricitet och system för varmt och kallt vatten. De ursprungliga byggnaderna ritade av Gustaf Wickman håller hög verkhöjd och visar på den arkitektoniska omsorg som vid tiden ägnades denna typ av industribyggnader.

Hus 8 i Slakthusområdet ägs av Stockholms stad. Sedan det vid 1910-talets början uppfördes som slakteriets slutstation, rensstuga och dyngbod, har det inrymt verksamheter anknutna till livsmedelsindustrin. Byggnaden ingår som en viktig del i Slakthusområdets kulturhistoriskt värdefulla helhetsmiljö, där många av husen har en snarlik gestaltning.

Stockholms Fastighetskontor har nu utfört en ombyggnad till restaurangverksamhet. Ett stort arbete har bestått i att riva senare tillägg, som entresolvåning, bjällklag, trappor, rökeri, kylrum och installationer. Sentida tillbyggnader och lastkajer har ersatts av en ny tillbyggnad för restaurangens kök. Fasa-

derna har återfått ett mer ursprungligt utseende, med fönster och portar anpassade till nutida krav på energieffektivitet och tillgänglighet. Installationer för den nya verksamheten har infogats med hänsyn till befintlig stomme och ytskikt. Byggnaden har nu väckts ur en lång törnrosasömn och återfått rymd och ljus. Ursprungliga granitgolvet, pelare och en krönande taklanternin skapar ett offentligt och välkomnande rum för dagens restaurang- och musikscen.

Ombyggnaden ingår i ett EU-projekt, Grow Smarter, som syftar till energieffektiva lösningar för äldre fastigheter. Kombinationen av höga kulturvärden och styrande energiprogram manar till eftertanke. Med större flexibilitet i fråga om energikrav och de krav på standard som försätter allt från ytskikt till installationer i nyskick, kan ses att byggnaden kunnat få en enklare skrud, ännu närmare dess ursprungliga karaktär. Patina, enkelhet och "låt stå" är en utmaning att värna i dagens byggande, men viktiga för de subtila upplevelserna och respekten för både arkitektur och tid.

Klas Eriksson

Hus 8/Slaktkyrkan

Projektets namn: Hus 8/Slaktkyrkan, Slakthusområdet, Stockholm **Adress:** Rökerigatan, Johanneshov **Byggnadsår:** 2017–2018 **Bruttoarea:** 1 080 kvm

ARKITEKT: AIX Arkitekter AB **Ansvarig:** Klas Eriksson

Handläggande: Fredrik Westman **Medverkande:** Maria Gränz, Oscar Härleman **Byggnadsantikvarie:** AIX arkitekter AB, Lina Karlsson, Anna Krus

Byggnadskonstruktör och hiss: Kvarteret K, Dan Kazen.

LANDSKAP: Lovely Landskap, Åsa Bexelius.

ÖVRIGA KONSULTER: El: Projektengagemang, Anders Kessens.

VVS: Tysklinds, Florian Fusiu **Akustik:** ACAD, Lennart Karlén **Glas:**

ACC, Mathias Almstedt **Plåtkonsult:** Ola Svensson AB **Läs och**

beslagning: Svensk Låsprojektering AB, Bengt Jansson

Beskrivare: BK Beräkningskonsulter, Åsa Synnerholm **Brand:**

Brandskyddslaget, Torkel Danielsson **Bygglledning:** EBAB

Stockholm, Fredrik Aspe **Entreprenadform:** Totalentreprenad

Byggnadsentreprenör: Esterand AB, Ivar Roosi

BYGGAKTÖR: Stockholms Fastighetskontor, Royne Julin